

CARTEA DE TEATRU

Constantin PARASCHIVESCU

Aventura cronicarului captivant

Culegere de cronici să fie cartea Marinei Davidova intitulată ***Sfârșitul unei epoci teatrale***, publicată la Editura Nemira din inițiativa directorului Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu, Constantin Chiriac? Numai cronici? Așa s-ar părea, dacă luăm în considerare partea cea mai cuprinzătoare a volumului, de trei sute douăzeci de pagini din aproape trei sute nouăzeci, numită „Portrete” și „Caleidoscop”. Dedicată realizatorilor, cu unul sau mai multe spectacole luate în discuție, ele sunt, totuși, grupaje de cronici, de comentarii, din care autoarea extrage particularități distincte, preferințe, dominante de stil, ce alcătuiesc autentice profiluri artistice. Dar fiecare comentariu, fiecare cronică, e o inedită narațiune și un incitant eseu, prin care autoarea însuflețește și discerne aventura teatrală contemporană rusă, cu un ascuțit simț al lucidității și o surprinzătoare capacitate de asocieri, crae fac lectura seducătoare ca un roman bun. „Pe scenă, ca de altfel și în viață, ea vede și aude exact ceea ce are în fața ochilor”, remarcă o cunoscătoare și socoate că vocația și bucuria ei cea mare e să gândească. Lîmpede și cu forță, e de părere cea care semnase postfața ediției originale, Inna Soloviova, într-un fel de radiografie a „minții frumoase”.

În prima parte, restrânsă numeric, pe cincizeci și ceva de pagini, Marina Davidova face un fel de radiografie a condiției teatrale ruse de după desovietizare, cu câteva particularități interesante. Anume că „în epoca socialismului târziu, Rusia nu era literaro-centristă, ci teatralo-centristă”, caz în care rețeaua teatrală „lega, la fel de bine ca Internetul, imperiul imens, răspândit pe o uriașă suprafață de uscat”. Apoi, includerea în context mondial a teatrului rusesc, încă insuficient conștientizată. În dublă accepțiune. „Ce știam noi despre teatrul «de dincolo»? Nimic, nici măcar din auzite. Și o întrebare la fel de interesantă: ei știau ceva despre noi?”. La fel, constatarea că teatrul a înlocuit cândva, cu stângăcie, societatea civilă, dar în vremurile de libertate n-a devenit parte organică a ei; „După ce au dispărut condițiile jocului de-a v-ați ascunselea cu autoritățile, a dispărut și patosul politic și public”. În fine, izolaționismul propriu-zis a teatrului afectat de noua dramaturgie, care, ca o pilulă amară, a venit cu înclinația de a spune lucrurilor pe nume și a promova ca valori autenticitatea trăirilor și sinceritatea exprimării. Cu tributul plătit acum, dependent și de realitate, prin care eroul plăsmuit încetează să mai fie creatorul propriului destin, ci un fel de pion la discreția tuturor circumstanțelor, fapte create de mediul înconjurător, care nici nu mai sunt eroi, ci doar nume, personaje. „Suntem lipsiți de posibilitatea de a le admira sau de a fi îngroziți de ele. Nu putem decât să le simțim, să le compătimim, să strângem din umeri: fir-ar să fie, în ce hal i-a sucit, cum i-a distrus mediul ăsta ticălos!”. Admirabilă e franchețea Davidovei, care nu-și reprimă reacția de a huidui, alături de alți spectatori, în Germania,

un spectacol, sau de a trece peste tentația de a părăsi altul, amalgam de figuri și acțiuni bizare – cu negri, chinezi, homosexuali, nebună cu câțel, boschetar, haită de câini, exhibiție pe o panglică suspendată de stânci, balet, orchestră, fete ce se apucă să cânte din senin Mozart. „Te uiți și nu-ți vine a crede“, zice autoarea cu toată sinceritatea. „De ce sunt obligat eu, care sunt un om atât de sensibil, să privesc la toate astea? Și măcar de-aș fi obligat... Pot și vreau să mă uit. Îmi place. Nu mă irită acest amestec monstruos. Această bulibășeală“. Disponibilitate la diversitate!

Ne regăsim în multe aspecte consemnate aici, multe tendințe ne sunt proprii, ne definesc și nouă viața teatrală, le sesizăm, le comentăm, le admirăm, le combatem. Și la noi unii spectatori pleacă de la o reprezentare, și la noi critica e împărțită în susținători și contestatari. Unii fanatici și din snobism, alții numai refractari. Simptomul maladiv pe care îl menționează Davidova privind lipsa unor mari personalități în activitatea teatrală rusă ne surprinde oarecum și nu-l regăsim la noi, unde, slavă Domnului, ne bucurăm de prezențe remarcabile din generații vârstnice și tinere. Recursul sintetic pe un deceniu și jumătate de transformări și contraste, de înnoiri și explorări îndrăznețe, se încheie lucid și generos, punctând un stadiu de evoluție. „Trăim la capătul unei minunate epoci teatrale. Suntem martorii apusului ei. Nu ne rămâne decât să ne consolăm cu gândul că apusurile sunt, câteodată, uimitor de frumoase“.

Șaptesprezece portrete de realizatori și treizeci și șase de subiecte privind realizatori, tendințe și instituții, cuprins în „Caleidoscop“, alcătuiesc un buchet de consemnări aplicate ce nu se poate evalua decât integral, ca o călătorie fascinantă în lumea ficțiunii, privită analitic și polemic cu deosebit simț al observației și discernământ. Și cum stilul autoarei este accesibil și cuceritor, remarcăm contribuția exemplară a traducătoarelor Maria Dinescu și Magdalena Boiangiu, care ne-au înlesnit să sesizăm asta și să gustăm expresivitatea scriiturii, într-un domeniu de exprimare de obicei arid.

Mircea MORARIU

În căutarea semioticii vitate

„Din toate câte sunt pe lume/Nu-i una fără semn anume“ – își începe Caragiale una dintre poeziile sale, intitulată chiar *Semne*. Nimic mai firesc decât să nutrești dorința și să ai curajul de a încerca să înțelegi măcar o parte din lumea în care trăiești, să încerci să-i deslușești semnele, pentru ca mai apoi să te străduiești a descifra semnificațiile acestora. Așa a apărut, probabil, semiotica, ale cărei rădăcini sunt adânci, în reflecțiile asupra limbajului, se pierd în Antichitate și se regăsesc în cercetările înțelepților de la Port Royal, știință care a cunoscut o remarcabilă perioadă de înflorire între anii 1950–1980. În spațiul cultural românesc, ea a fost cultivată de lumea academică, influențată de dinamica ei anglo-americană ori de cea franceză. La Universitatea din București, principalii promotori au fost Solomon Marcus și Tatiana Slama-Cazacu, urmați de mai tinerii